

Redovisning av arbetet med främjande av modersmål i den pedagogiska verksamheten för språkutveckling hos barn med annat modersmål än svenska

**Samt förslag på utökningar och förbättringar gällande
förskolebarnens möjligheter att utveckla sitt modersmål**

2025-03-28

Innehåll

Uppdrag.....	3
Förutsättningar	3
Redovisning av arbetet	5
Digitala lärresurser.....	5
Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i förskolan (SOKA).....	6
Läs hjärta förskola	6
Biskopsgårdsmodellen.....	7
Skolverkets material som stöd för kompetensutveckling	7
Föreläsningar om flerspråkighet.....	7
Språkdomäner- synliggör alla barns språk.....	7
Förstärkt skydd och stöd för nationella minoritetsspråk.....	8
Stöd i samverkan	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Ytterligare stöd till verksamheterna.....	9
Sammanfattning av redovisningen.....	11

Uppdrag

I denna rapport redovisas arbetet med främjande av modersmål i den pedagogiska verksamheten för språkutveckling hos barn med annat modersmål än svenska och vid behov föreslå utökningar eller förbättringar gällande förskolebarnens möjligheter att utveckla sitt modersmål.

Underlaget till redovisningen är inhämtat från enheterna barnhälsa, digitalisering och innovation, enheten för systematiskt kvalitets- och utvecklingsarbete, och andra samverkande parter. Insatserna utgör stöd till rektor och/eller personal i förskola att utveckla den språkutvecklande undervisningen. Insatserna är på olika sätt kopplade till området modersmål.

Förutsättningar

Förskolan har som syfte att stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg (8 kap. 2 § skollagen). Verksamheten ska utformas utifrån en helhetssyn på barnet där omsorg, utveckling och lärande bildar en sammanhängande helhet. Förskolan ska också främja allsidiga kontakter och social gemenskap samt förbereda barnen för fortsatt utbildning. För barn med ett annat modersmål än svenska (anges i 8 kap. 10 § skollagen) ska förskolan medverka till att dessa barn får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Vidare framgår (i 8 kap. 12 b § skollagen) att kommuner som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) är skyldiga att, om vårdnadshavare begär det, erbjuda plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli eller samiska.

Förskolans läroplan (Lpfö 18) uttrycker att stor vikt ska läggas på språkutveckling i både svenska språket och barnens modersmål. Det framgår att barns möjligheter att utveckla sitt modersmål har stor betydelse för identitetsutveckling, självkänsla och lärande. (Lpfö 18, s. 9). Läroplanen betonar att flerspråkighet är en tillgång. Förskolan ska ta tillvara och stödja barnens olika språk och kulturer, samt skapa förutsättningar för barn att använda sina språk i vardagen (Lpfö 18, s. 13). Förskolan ska också ge barn möjlighet att utveckla sin kulturella identitet och känna sig trygga i den. Det gäller i hög grad för barn som tillhör språkliga och kulturella minoriteter (Lpfö 18, s. 5).

Barnkonventionen, som är svensk lag sedan 2020 (SFS 2018:1197), stärker barns rätt till språk och identitet. Artikel 30 fastslår att barn som tillhör minoriteter har rätt att använda sitt språk, sin kultur och sin religion, vilket förskolan ska främja i sitt dagliga arbete.

Språklagen (2009:600) slår fast att svenska är huvudspråket i Sverige och ska vara det gemensamma språket i samhället. Samtidigt värnar lagen om andra språks ställning, särskilt de nationella minoritetsspråken – finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch – samt svenskt teckenspråk, som har samma

status i lagen som minoritetsspråken (Språklagen, 4–9 §§). Det innebär att barns rätt till sitt modersmål och till att utveckla det erkänns och skyddas inom ramen för den svenska språkgemenskapen.

I enlighet med lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det offentliga skydda och främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk. Det omfattar också barnens rätt till språkstöd i tidig ålder, vilket är särskilt relevant i förskolans sammanhang.

EU:s rekommendationer om nyckelkompetenser för livslångt lärande¹ betonar att kommunikation på modersmål och på främmande språk är centrala färdigheter för individens personliga utveckling, utbildning, social integration och framtida arbetsliv.

Göteborgs stads styrdokument med koppling till uppdraget:

- Göteborgs Stads plan för arbete med nationella minoriteter 2020–2023 (*förlängd att gälla 2025*)
- Göteborgs Stads plan för arbetet med finskt förvaltningsområde 2020–2023 (*förlängd att gälla 2025*)
- Förskolenämndens långsiktig plan och strategi för att möta behov av finskspråkig förskola 2022–2027
- Strategi för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021–2026. Baserad på Rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs stads förskolor - en kartläggning och analys av språkfrämjande insatser (2020)

Modersmål och flerspråkighet i förskolan

Modersmål likställs ofta med begreppet förstaspråk och innebär det eller de första språk en individ lär sig. Flerspråkig är den person som i sin vardag använder två eller flera språk. Språk lärande och identitetsutveckling hänger nära samman och vad en person definierar som sitt eller sina förstaspråk kan variera över tid.

Barn med ett annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan. För barnets samlade språkutveckling är ett funktionellt modersmål en resurs för att lära sig flera språk. Modersmålsstöd i förskolan är inte reglerat i lag. Det finns inget krav på att ha modersmålsstödjare på samma sätt som i skolan. För att ett barn ska utveckla ett språk behöver det omges av språket och få modeller för språkets användning i alla sina miljöer.

Förskolan har ett särskilt ansvar att skydda och främja de nationella minoriteternas språk: jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Dessa språk ska skyddas och främjas oavsett om de talas i hemmet. Göteborg

¹ Europaparlamentets och Rådets Rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG)

Stad är ett finskt förvaltningsområde. Det innebär ett utökat åtagande för att främja, skydda och bevara sverigefinnarnas språk, kultur och identitet.

Svenskt teckenspråk har i språklagen samma ställning som de nationella minoritetsspråken. Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla svenskt teckenspråk om barnet har en hörselnedsättning, är dövt, har döva eller hörselskadade vårdnadshavare/syskon eller av andra skäl har behov av teckenspråk. En teckenspråkig miljö kan inte erbjudas i ordinarie förskola, även om en pedagog kan teckenspråk. Förskoleförvaltningen erbjuder teckenspråkig miljö på en förskola.

Främjande av modersmål i förskolans utbildning och undervisning

Med strukturerad och aktiv stöttning från förskolepersonal i nära samarbete med vårdnadshavare kan barn ges möjligheter att utveckla både svenska och modersmål. Alla barns språk behöver synliggöras i förskolans förhållningssätt, miljö och undervisning. Personalen behöver därför ta reda på vilka olika språk som finns runt barnen. Ett interkulturellt förhållningssätt stödjer det språkfrämjande uppdraget genom en öppenhet för den mångfald av språk och kulturer som barn och vårdnadshavare representerar

Flerspråkiga barn utvecklar sitt svenska vardagsspråk samtidigt med det svenska kunskapsrelaterade språket, ofta kallat skolspråk. I den processen behöver barn tillgång till alla sina språkliga resurser i både tal och skrift.

Personalen ska ta tillvara alla barns erfarenheter och kunskaper, oavsett om de talar barnets modersmål. Flerspråkig personal som talar barnets modersmål kan utgöra en resurs. Digitala verktyg utgör också en resurs, som tillför mervärde i arbetet med att främja barns modersmål.

Redovisning av arbetet

Digitala lärresurser

Förskoleförvaltningens organisation för digitalt lärande stöttar förskolorna i både förhållningssätt och pedagogiskt arbete i användning av digitala verktyg som komplement i undervisning och utbildning. De kommunala förskolorna har tillgång till olika digitala applikationer, som möjliggör kreativt skapande, ljudinspelning och översättning mellan språk. De digitala verktygen tillför mervärde i främjandet av barns modersmål.

Förskolan ska erbjuda barnen en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk, inklusive modersmål och nationella minoritetsspråk, genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. I detta arbete utgör den digitala bilderbokstjänsten ”Polyglutt”, med inlästa böcker på över 70 olika språk, en resurs som finns tillgänglig för både förskola och hem.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i förskolan (SOKA)

I kompetensutvecklingsinsatsen ”Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt” (SOKA) utvecklar förskolan sitt arbete genom att planera, genomföra och följa upp språkutvecklande undervisning. Insatsen startade i stadsområde Nordost 2017. Idag omfattar insatsen hela staden med omkring 60 deltagande förskolor. Grundutbildningen varar ett och ett halvt år. Därefter ingår förskolorna i ett staden-övergripande nätverk för fortsatt stöd och fördjupning. I insatsen ingår verksamhetsbesök.

Rektor utser en eller flera förskollärare till processledare för att skapa delaktighet på hela förskolan och utveckla det långsiktiga språk- och kunskapsutvecklande arbetet. Områden som tas upp under kompetensutvecklingsinsatsen är interkulturellt förhållningssätt, nära samverkan med vårdnadshavare i frågor om språkutveckling och flerspråkighet inklusive modersmål. Andra områden är barns ordförråd och språkliga förmågor, där kunskap om andraspråksutveckling också lyfts fram som stöd för barns vardags- och kunskapsrelaterade språk.

Sedan 2024 pågår ett pilotprojekt, kallat ”SOKA – yrkesspråk”, som stöd för vuxnas språk- och kunskapsutveckling på arbetsplatsen. Pilotprojektet bidrar till en ökad delaktighet kring läroplansuppdraget och utveckling av interkulturella perspektiv på arbetsplatsen. Det i sin tur bidrar med stöd till barnens språkutveckling. Under 2025 kommer projektet att fördjupas och spridas. Pilotprojektet leds av enhet Kompetens och arbetsmarknad i samverkan med enhet Systematiskt kvalitets- och utvecklingsarbete.

Läs hjärta förskola

”Läs hjärta förskola” är en kompetensutvecklingsinsats där förskola och folkbibliotek samverkar för att stärka barns tillgång till olika typer av litteratur med vuxna som läsande förebilder. Insatsen bidrar med kunskap om olika typer av barnlitteratur och hur den kan användas i undervisningen. Folkbiblioteken är en resurs som kan bistå med flerspråkig barnlitteratur. Inom ramen för kompetensutvecklingen fördjupas också samverkan genom att förskolan besöker det lokala folkbiblioteket med barngrupp. Barnlitteratur ingår till deltagande förskolor i arbetet att bygga upp hallbibliotek på förskolorna. Informationsmaterial som stöd för samverkan med vårdnadshavare om barns språkutveckling.

Kompetensutvecklingsinsatsen startade 2016 som ett projekt inom ramen för dåvarande kraftsamling ”Staden där vi läser för våra barn” och som en del i Göteborgs Stads arbete att skapa en mer jämlik stad. Idag ingår insatsen inom ordinarie verksamhet och omkring 40 förskolor deltar årligen i insatsen. I grundutbildningen ingår verksamhetsbesök. Efter grundutbildningen erbjuds deltagarna att delta i ”Läs hjärta förskolas” språk- och litteracitetsnätverk, för att fortsatt ta del av fördjupning inom området och leda långsiktigt läsfrämjande arbete på förskolan.

Biskopsgårdsmodellen

Kompetensutvecklingsinsatsen ”Biskopsgårdsmodellen” har funnits sedan år 2021 och utarbetats i det mångspråka området Biskopsgården. Insatsen stödjer barns språkutveckling i svenska, men utgör även stöd för att utveckla barns modersmål. Modellen är upplagd i modulform, där teori varvas med reflektion och praktiska moment, som stöd i förskolans förändrings- och utvecklingsarbete. Genom specifika och mätbara mål, samt feedback och filmanalys på genomförda aktiviteter, utveckla språkfrämjande arbetssätt som stödjer barns språkanvändning och ordförråd. I arbetet fokuserar pedagogerna också på sitt eget språkfrämjande förhållningssätt och strategier för att berika den egna språkanvändningen och därigenom berika det språk barnen möter i förskolan.

Totalt 22 förskolor från främst Nordost och Hisingen deltar. Deltagande förskolor är i olika stadier av insatsen. Insatsen är tvärprofessionell där olika professioner inom förskoleförvaltningens enhet barnhälsa på olika sätt bidrar med stöd och metodhandledning.

Skolverkets material som stöd för kompetensutveckling

Förskoleförvaltningen lyfter fram Skolverkets nationella lärportal som stöd för kompetensutveckling. Förskolor kan bland annat arbeta med lärmoduler inom ”Läslýftet i förskolan” och ”Specialpedagogik för lärande”. En fördjupningsmodul är ”Flera språk i barngruppen”, som har särskilt fokus på att stärka förskolornas arbete att utforma undervisning som stödjer flerspråkighetsutveckling, interkulturellt förhållningssätt och vikten av att främja barns modersmål. Skolverket erbjuder handledarutbildning och ersättning för antagna förskolor. Förskolorna informeras löpande av förvaltningen om eventuella statliga bidrag kopplade till kompetensutvecklingsmodulerna men har inte insyn i vilka förskolor som deltar i vilken modul.

Föreläsningar om flerspråkighet

Förskoleförvaltningen har tagit fram flera digitala föreläsningar där det ingår innehåll om flerspråkighet, barns modersmål inklusive nationella minoriteter och samverkan med vårdnadshavare. Föreläsningar som exempelvis ”Flera språk i förskolan utbildning och undervisning”, ”Flerspråkighet” och ”Hur kan rektor stödja finska och övriga nationella minoritetsspråk i förskolans utbildning?” utgör stöd till förskolornas arbete. Flera av föreläsningarna sänds digitalt och kan också tas del av genom inspelade versioner.

Språkdomäner- synliggör alla barns språk

Genom att känna till vilka språk som talas i barngruppen kan förskolan främja modersmål och skapa en mer inkluderande lärmiljö. Centralt stöddokument kallat ”Språkdomäner” är under utarbetande. Underlaget ska bidra till förståelse för vilket/vilka språk barnet använder i olika situationer i och utanför hemmet.

Det synliggör barnets språkanvändning i sitt eller sina modersmål och stödjer förskolans planering och undervisning. Underlaget tas fram av pedagog i samverkan med vårdnadshavare.

Förstärkt skydd och stöd för nationella minoritetsspråk

Förskolan har ett särskilt ansvar att skydda och främja de nationella minoriteternas språk: jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Dessa språk ska skyddas och främjas oavsett om de talas i hemmet. Göteborg Stad är ett finskt förvaltningsområde, vilket innebär att den sverigefinska nationella minoriteten har särskilda rättigheter avseende språk och kultur.

- **Barnlitteratur på nationella minoritetsspråk**
Skolverket och Förskoleförvaltningen har gjort inköp av barnlitteratur på nationella minoritetsspråk till förskolorna i Göteborgs stad. Exempelvis har antologin ”Tio pinnar i luften”, som innehåller sagor, sånger, ordspråk, lekar och gåtor på de nationella minoritetsspråken och svenska, delats ut till Göteborgs Stads kommunala förskolor.
- **Scenkonstföreställningar**
Under 2024 har barn och pedagoger kunnat ta del av scenkonstföreställningar som lyfter den sverigefinska, judiska och den samiska nationella minoritetens språk, kultur och traditioner. Föreställningarna är både på svenska och minoritetsspråken. Kulturutbudet utgör en tillgång som en del i förskolans uppdrag att främja de nationella minoriteternas språk och kulturer.
- **Förskolor med finskspråkig inriktning**
Göteborg Stad är ett finskt förvaltningsområde och ska därför erbjuda utbildning och undervisning till hel eller väsentlig del på finska. Utbildning erbjuds till väsentlig del på finska på tre förskolor. Det innebär att utbildningen bedrivs på både finska och svenska. Förskolorna är öppna för alla barn, oavsett om barnet har finska som modersmål. Rektorer och pedagoger på förskolor med finskspråkig inriktning ingår i ett förvaltningsövergripande nätverk. Nätverket är en plattform för att stärka personalens professionsspråk på finska och för kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Inom ramen för nätverket genomförs 2025 utbyte med Åbo akademi i Vasa, Finland, för att stärka det praktisknära arbetet med tvåspråkig undervisning. Som stöd i det strategiska arbetet finns en projektanställning i form av verksamhetsutvecklare finska. Tjänsten finansieras genom statsbidrag finska och 2025 omfattar tjänsten 20 procent.
- **Ambulerande stöd**
För att ge stöd till barn inom den finska minoriteten, som inte går på förskolor med finsk inriktning, pågår nyrekrytering av finsktalande förskollärare till det ambulerande stödet. Det ambulerande stödet ska

utifrån behov och kapacitet, erbjuda barn möjlighet att utveckla finska språket i undervisningen och stärka sin kulturella identitet.

Ytterligare stöd till verksamheterna

Förutom tidigare presenterade insatser kan rektor/ pedagog också ta del av ytterligare stöd i form av exempelvis:

- **Samverkan med grundskoleförvaltningen**
Forskning lyfter fram vikten av att barn och elever får ta del av undervisning som stödjer deras språk-, läs- och skrivinlärning på alla sina språk. I flera stadsområdena har skolläda­re i förskola och grundskola samlats för att rikta fokus, skapa förutsättningar och samverka kring vikten av textrika miljöer och tidigt stärka barns läs- och skrivengagemang i nära samverkan med vårdnadshavare. Innehållet i de så kallade samverkansträffarna finns tillgängligt som kompetensutvecklingsstöd för lärare och pedagoger. Verksamhetschefer i förskoleförvaltningen och deras motsvarighet i grundskoleförvaltningen anordnar samverkansträffarna.
- **Samverkan med Center för skolutveckling**
Den 18 december 2024 beslutade Förskolenämnden i ärendet ”Organisation av område Stadsgemensamt”, N608-3324/24 protokoll nr 19 § 233, bland annat att Center för skolutveckling kommer att upphöra och delas upp per nämnd inom utbildningsområdet. Ändringar genomförs vid årsskiftet 2025/2026, och förvaltningen har tillgång till resurserna året ut. Förändringen förväntas bidra till att resurser kan användas mer effektivt utifrån verksamheternas behov för att åstadkomma skillnad för de nämndernas verksamhet är till för. Förslaget innebär även en möjlighet att minska resurser som läggs på ledningsarbete och administration.
- **Samverkan med andra aktörer**
Samverkan är ett arbetssätt som skapar mervärde för barn och familjer. Förutom den samverkan som redan beskrivits, följer här ytterligare exempel på samverkan med regionala aktörer och andra förvaltningar inom Göteborgs stad. Samverkan som kan bidra till att viktiga vuxna runt barn möts av liknande budskap, om modersmålets betydelse och språkutveckling, i deras möte med olika verksamheter.
- **Familjecentrerat arbetssätt**
Det familjecentrerade arbetssättet är en central strategi för att ge varje barn en god start i livet och goda uppväxtvillkor. Arbetssättet stärker hela familjen och bidrar med en samverkansplattform för att gemensamt kraftsamla kring tidig språkutveckling, berättande och högläsning. Språk- och läsfrämjande insatser är ett prioriterat utvecklingsområde inom ramen för det familjecentrerade arbetssättet. De olika arenor som

involveras i arbetssättet skapar förutsättningar att nå ut till och stärka familjer med olika förutsättningar om vikten av tidiga läs-och berättarstunder.

- **Folkbibliotek**

Folkbiblioteken erbjuder flerspråkig barnlitteratur och media samt sagostunder på flera olika språk. Förskolorna kan även ta del av färdiga bokpåsar, baserade på flera av de språk som är vanliga i staden. Biblioteken erbjuder även informationsmaterial på flera språk om högläsningens betydelse tillgängliga för pedagoger och vårdnadshavare.

- **Läsoteket**

Läsoteket är en digital plattform framtagen inom ramen för kraftsamlingen ”Staden där vi läser för våra barn” i samarbete mellan folkbibliotek, förskola och barnhälsovård. Den riktar sig till personal som möter vårdnadshavare och erbjuder stöd för att främja läsglädje. Ett av stödmaterialet områden är ”Modersmålets kraft”, som erbjuder verktyg och material att använda för att öka kunskapen inom området.

- **Bygga Broar**

”Bygga Broar” är en modell för långsiktigt och hållbart värdegrundsarbete inom förskola, skola, socialtjänst och andra verksamheter som möter barn, unga och vårdnadshavare/ föräldrar. Bidrar med utbildning för personal om värdegrund och bemötande ur ett interkulturellt perspektiv. Innehåll om modersmål, identitet och språk lyfts på vårdnadshavarmöten på förskolor.

- **Bokstart**

Bokstart bygger på samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola och inspirerar föräldrar och andra vuxna att prata, läsa, sjunga, rimma och ramsa med barnet på sitt modersmål. Bokstart vänder sig till föräldrar och vuxna i små barns (0–3 år) närhet i mångkulturella områden, för att tidigt stimulera språkutveckling.

- **Konsultativt stöd**

Förskoleförvaltningens centrala stöd bidrar med flera spetskompetenser och konsultativt stöd i arbetet med att främja barns modersmål, inklusive nationella minoritetsspråk. Konsultativt stöd sker exempelvis genom handledning, workshops, vägledning eller att hänvisa till relevant forskning, litteratur, Skolverkets allmänna råd, Nationellt center för andraspråksutveckling och liknande.

- **Språkcentrum**

Modersmålsstödjare i förskolan är inte lagstadgat men erbjuds, inom rektors budget, via Språkcentrum. Språkcentrum är en av Göteborgs stads verksamheter och vänder sig från förskola till gymnasium i hela Göteborg och i kranskommunerna. Stadens förskolor använder inte tjänsten i dagsläget.

- **Språktolk för samverkan med vårdnadshavare**
Möjlighet till tolkstöd bidrar i arbetet med att främja barns modersmål i de fall vårdnadshavare inte talar svenska. I förskolans uppdrag ingår samverka med vårdnadshavare. Vårdnadshavare som inte förstår svenska har laglig rätt att få hjälp av en tolk i kontakten med förskolan. Utifrån att staden ingår i det finska förvaltningsområdet har vårdnadshavare rätt att kommunicera med förvaltningen på finska.
- **Information och stödmaterial**
I förskoleförvaltningen finns centralt stödmaterial och annan fördjupning för kunskapshöjning. Nyheter på förskoleförvaltningens intranät lyfter kontinuerligt fram främjandet av modersmål som exempelvis modersmålsdagen och högtidsdagar/traditioner kopplade till nationella minoriteter. Information till vårdnadshavare kan vara översatt till olika språk för att underlätta samverkan. För vårdnadshavare inom finskt förvaltningsområde finns information på finska.

Sammanfattning av redovisningen

Förskoleförvaltningen bedriver ett pågående arbete för att främja barns modersmål i den pedagogiska verksamheten. För att bättre möta behoven hos barn med annat modersmål än svenska behöver detta arbete fördjupas, systematiseras och förankras tydligare i aktuell forskning.

Förvaltningen erbjuder idag centrala stödfunktioner såsom språkstödjare, barnhälsa och verksamhetsutvecklare samt möjlighet till riktad kompetensutveckling. Samverkan med externa aktörer, exempelvis bibliotek, stärker det språkliga och kulturella arbetet ytterligare. Samtidigt finns behov av ett mer samordnat centralt stöd och en gemensam rutin för mottagande av nyanlända barn och deras vårdnadshavare, i syfte att säkerställa en likvärdig start i förskolan.

Ett långsiktigt utvecklingsfokus bör inkludera interkulturalitet, nationella minoriteter, andraspråksutveckling samt flerspråkig läs- och skrivutveckling. Det är viktigt att modersmålet integreras i förskolans språkutvecklande uppdrag som en del av det systematiska kvalitetsarbetet, för att bidra till barns lärande, delaktighet och en likvärdig utbildning.